

УДК 378.046

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.1.7>

Р. Г. НАЙДА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач дошкільної педагогіки,
Відокремлений структурний підрозділ
«Дубенський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»,
м. Дубно, Україна
Електронна пошта: nauda@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6521-8233>*

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті порушуються питання визначення проблематики формування основ самоменеджменту майбутніх фахівців дошкільної освіти. Проаналізовано наукові праці з проблеми організації саморозвитку та виокремлено думки вчених, які працювали над організацією ефективного тайм-менеджменту як напрямку самоменеджменту. Обґрунтовано актуальність проблеми особистісного саморозвитку студентів та впровадження моделі навчання, яка ґрунтується на використанні особистісних навичок та внутрішньої мотивації. Визначено сутність самоменеджменту як складової особистісного розвитку та основні проблеми формування в майбутніх фахівців дошкільної освіти основ самоменеджменту. Висвітлено напрями самоменеджменту та їх зміст. Запропоновано аналіз наукових здобутків з вивченої теми. Складено порівняльну характеристику змісту понять самоменеджмент у наукових джерелах. Зазначено ефективні форми та методи організації діяльності та шляхи ефективного планування робочого часу. Проведено тестування майбутніх фахівців дошкільної освіти з метою визначення пріоритетних життєвих орієнтацій як складових у процесі особистісного саморозвитку. Проведено опитування студентів за методикою О. Бондарчук, з метою дослідження мотивації професійного і особистісного зростання. Представлено результати дослідження смислоттєвих орієнтацій за методикою Д. Леонтєва, яка дала можливість не лише виявити загальний рівень усвідомлення життя, але й діагностувати ряд додаткових шкал: цілі, процес, результат. Проаналізовано результати п'ять субшкал. З'ясовано рівні цілеспрямованості майбутніх вчителів дошкільної освіти, особливості сприймання життя та його смислонаповнення, бачення результативності життя та вміння ставити перспективні цілі, локус контролю-Я та локус контролю життя. Окреслено програму дій на основі результатів тестування, що передбачають як аудиторну роботу так і позааудиторну роботу здобувачів передвищої фахової освіти. Розкрито програму розвитку основ самоменеджменту. Визначено перспективи подальших досліджень з визначеної проблематики.

Ключові слова: освітній менеджмент, самоменеджмент, модель навчання, саморозвиток особистості, особистісний саморозвиток вчителя.

1. Постановлення проблеми

Сучасний ринок праці формує потребу в готовності фахівців до успішної реалізації навичок: соціальних, особистісних, освітніх, навичок до грамотності. Проблема становлення особистості, яка володіє методами ділової активності та вмінням управляти власним ресурсом, визначає зміст підготовки майбутніх фахівців в галузі освіти.

Сьогодні на часі є розвиток не лише фахових компетентностей, а й основних категорій навичок, які необхідні для майбутнього фахівця у XXI столітті. Формування цих навичок дозволяє пристосовуватися до вимог системи освіти, свідомо керувати своїм професійним життям,

максимально використовувати власні можливості і час.

Саморозвиток і тайм-менеджмент майбутнього фахівця дошкільної освіти формує вміння планувати своє навчання, виконувати креативні і творчі завдання, встановлювати цілі та їх досягати. Особистісне зростання здобувача спеціальності 012 Дошкільна освіта є неодмінною умовою успішної освітньої, а згодом і професійної діяльності. Тому здатність студента організувати свою діяльність та управляти власними ресурсами створює сприятливі передумови для формування особистості майбутнього конкурентоспроможного фахівця.

2. Аналіз попередніх досліджень

Проблемою особистісного саморозвитку займаються вітчизняні та зарубіжні науковці. У працях дослідників було визначено підходи до характеристики сутності окресленої проблеми: А. Маслоу, Д. Уотсон, Л. Виготський, А. Деркач, О. Бондарчук.

Аспекти визначення самоменеджменту та тайм-менеджменту були розкриті у працях А. Бішофа, Д. Адлера, Дж. Моргенстерна, Е. Штепсе, Б. Андрушків, М. Дмитрієва, Л. Зайверт, А. Кредісов, М. Лукашевич, М. Менсон, І. Осборна, Н. Островерхової, А. Хроленко, Б. Швалбе, Х. Швалбе та ін.); педагогічного менеджменту (К. Вазіна, Л. Даниленко, В. Крижко, В. Маслова, С. Павлютенков, М. Приходько, В. Симонов та ін.); психології менеджмента (М. Боришевський, Л. Карамушка, Н. Карасова, О. Фільв та ін.).

Аналізуючи підходи науковців щодо проблеми формування навичок soft skills, було виділено навички адаптування як складові процесу розкриття внутрішнього потенціалу майбутніх фахівців та ефективного здійснення ними освітньої діяльності.

Однак, ми звернули увагу на проблему впровадження у зміст фахової підготовки теоретичних матеріалів та подальшу практичну реалізацію самоменеджменту.

Мета статті – здійснення дефініції саморозвитку та самоменеджменту на теоретичному рівні та реалізація методики дослідження рівнів та показників визначених понять.

3. Результати та дискусії

Аналіз проблеми особистісного саморозвитку і як його складової, самоменеджменту, свідчать про її актуальність та необхідність ґрунтовного дослідження. Вивчення накових джерел з досліджуваної проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти засвідчило, що у процесі професійно-практичної підготовки студентів недостатньо приділяється уваги формуванню умінь організації навчальної діяльності. Тобто, здобувач ФПО має оволодіти уже в коледжі вмінню самостійно пізнавати та моделювати свою діяльність і в майбутньої діяльності дітей дошкільного віку. Мотиваційна складова навчання і стратегічне планування діяльності забезпечить успіх у навчанні

та повсякденному житті. [Шикер] Саме цьому, на нашу думку, сприяє самоменеджмент.

Вважаємо, вивчення дефініції саморозвитку розкривається через дослідження основних навичок, які є вкрай необхідними для майбутнього фахівця. За даними Всесвітнього економічного форуму, у 2025 році будуть найбільш затребувані навички, які сприятимуть розвитку аналітичного мислення, стратегії навчання, комплексному розв'язанню проблем, виконанню креативних і творчих завдань. Тому під час підготовки здобувачів фахової передвищої освіти необхідно враховувати цей факт і включати у зміст підготовки завдання, які передбачатимуть формування особистісних навичок та самоменеджмент.

Саме термін «самоменеджмент» має декілька напрямів. Адаір Д. розробив напрям – тайм-менеджменту, як вміння людини визначати важливі справи та оптимально розподіляти на них час. Актуальним є командний менеджмент як напрям самоменеджменту. Адаір Д. автор напряму, обґрунтував важливість для перспективного фахівця вміння самостійно обирати «роль» у групі та ефективно її виконувати [Адаір].

В рамках нашого дослідження ми виділили два напрями самоменеджменту, як складові особистісного саморозвитку здобувача освіти – це ресурс-менеджмент і тайм-менеджмент. Метою окреслених напрямів є формування вміння планувати своє навчання, креативно підходити до виконання завдань та використовувати компетентісний підхід в особистісному саморозвитку [Буняк].

Опрацювавши дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців з окресленої проблеми, нами було проведено тестування, метою якого було з'ясувати рівень оволодіння умінь діяти успішно. В експерименті взяли участь 38 студентів 4 курсу навчання, спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Діагностичний інструментарій включав методику дослідження мотивації професійного і особистісного зростання [Бондарчук] та тести Д. Леонтєва «Смисложиттєві орієнтації».

Мотивація професійної діяльності майбутнього вчителя дошкільного виховання вивчалася за допомогою методики дослідження мотивації професійного і особистісного зростання [Бондарчук]. Методика включає 18 мотивів професійного вдосконалення, які слід про-

ранжувати за ступенем значущості. Відповідно до того, які мотиви є пріоритетними для студентів, визначається рівень мотивації навчальної діяльності та особистісного саморозвитку студента:

– високий рівень характеризує студентів, які обрали значущими мотиви особистісного самовдосконалення;

– середній рівень визначає студентів, які на перші місця зазначили соціальні та власне професійні мотиви;

– низький рівень притаманний студентам, які переважно орієнтуються лише на престижні та прагматичні мотиви.

Результати анкетування виявили, що 60% опитаних мають високий рівень мотивації, 30% і 10%, відповідно, середній та низький рівень мотивації до особистісного саморозвитку.

Тести Д. Леонтєва «Смисложиттєві орієнтації» складаються із 20 симетричних шкал-запитань, що включають пари альтернативних речень з однаковим початком. Показники тесту включають в себе загальний показник осмислення життя, а також п'ять субшкал, які відображають три конкретні смисложиттєві орієнтації і два аспекти локуса контролю. Тест СЖО дозволяє, таким чином, оцінити джерело смислу життя, який може бути знайдений людиною або в майбутньому (цілі), або в теперішньому (процес), або минулому (результат), або усіх трьох складових життя.

Аналіз тестування «СЖО» за Д. Леонтєвим показав наступні результати:

1. Ціль в житті – 24,38
 2. Процес життя – 25,80
 3. Результативність життя – 18,36
 4. Локус контролю – Я – 20,35
 5. Локус контролю – життя – 16,19
- Загальний показник ОЖ - 104,08.

Результати тестування вказують на :

1. Цілеспрямованість, яка не підкріплена особистою відповідальністю.

2. Опитувані студенти сприймають своє життя як цікавий процес, емоційно насичений та наповнений смислом. Однак така інтерпретація вказує на негедоністичний стиль життя.

3. Результати 3 субшкали окреслюють певну незадоволеність прожитим життям, але для молодих людей цей показник є нормою.

4. Дані 4 субшкали (локус контроль – я – 20,35) розкривають певну недовіру до себе та невпевненість у своїх силах, не до кінця розуміння цілей.

5. 5 субшкала (локус – життя – 16,19) – визначила певного роду існування фантастичних настроїв, невпевненість в тому, що людині дано контролювати своє життя.

Висновки

Отримані результати дослідження мотивації професійного і особистісного зростання сприяли визначенню змісту програми підвищення мотиваційної сфери в здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта, яка передбачає різні форми аудиторної та позааудиторної роботи.

З метою покращення позицій 3 та 5 субшкали за результатами тестування «СЖО» Д. Леонтєва, було організовано серед студентів ВСП «Дубенський педагогічний фаховий коледж РДГУ» ряд заходів. Зокрема, майстер-класи «Принципи ефективної організації робочого часу», «Можливості, які дає тайм-менеджмент», доповнено курс лекцій «Основи педагогічної майстерності», «Психології» темами, які розкривають важливість організації само менеджменту та його складові.

Отже, підсумовуючи результати тестування, констатуємо, що сучасне молоде покоління, зокрема ми говоримо про здобувачів фахової передвищої освіти, повинно чітко розуміти виклики часу і працювати над ними, щоб бути конкурентними фахівцями на ринку праці. Однак, потребує подальша розробка проблеми напрямів самоменеджменту та їх впровадження в цикл підготовки майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаир Д. Искусство управлять людьми и самим собой. Москва : Эксмо, 2006. 243 с.
2. Бишоф А., Бишоф К. Самоменеджмент. Москва : ОМЕГА-М, 2006. 127 с.
3. Буняк Н.М. Самоменеджмент як мистецтво саморозвитку особистості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. Вип. 18. С. 185–188.
4. Бондарчук О.І. Психологічна підготовка керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін : посібник. Київ : Ун-т менеджменту освіти НАПН України, 2014. 194 с.
5. Шевченко Н.В. Самоменеджмент как технология профессионального саморазвития выпускника вуза. *Соціологія. Грані*. 2012. № 4 (84). С. 115–118.

6. Штепа О.С. Самоменеджмент: процесуальна та диспозиційна характеристика. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 224–235.
7. Шикер Л.В. Методика дослідження рівнів особистісного саморозвитку вчителів закладів загальної середньої освіти. *Психологічний журнал*. 2020. №3. С. 182–192.
8. Blömeke, S., Jenßen, L., Grassmann, M., Dunekacke, S., Wedekind, H. (2017). Process mediates structure: The relation between preschool teacher education and preschool teachers' knowledge. *Journal of Educational Psychology*, 109 (3), 338–354.
9. Lang, S.N., Mouzourou, C., Jeon, L. et al. (2017). Preschool Teachers' Professional Training, Observational Feedback, Child-Centered Beliefs and Motivation: Direct and Indirect Associations with Social and Emotional Responsiveness. *Child Youth Care Forum* 46, 69-90. URL: <https://doi.org/10.1007/s10566-016-9369-7>
10. Travor C. Brown & Amy M. Warren (2014). Evaluation of transfer of training in a sample of union and management participants: a comparison of two self-management techniques, Human Resource Development International, S.277–296 URL: <https://doi.org/10.1080/13678868.2014.907975>.
10. Naida R., Dovbenko S. Beschastnyy M., Bezverkhnia H., Tsybul'ska V. (2020). Problem of Resistance to the Introduction of Distance Learning Models of Training in the Vocational Training of Educators. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research* Vol. 19, No. 2, pp. 1-12, URL: <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.2.1> .

REFERENCES

1. Adair, D. (2006). *Iskusstvo upravlyat' lyud'mi i samim soboj [The art of managing people and yourself]*. Moscow : E`ksmo. 243 s. [in Ukrainian].
2. Bishof, A., Bishof, K. (2006) *Samomenedzhment [Samomenedzhment]* Moscow: OMEGA-M, 127 [in Ukrainian].
3. Bunyak, N.M. (2017). Samomenedzhment yak mystetstvo samorozvytku osobystosti [Self-management as an art of self-development]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky – Global and national problems of economy*, 18, 185–188 [in Ukrainian].
4. Bondarchuk, O.I. (2014). Psykholohichna pidhotovka kerivnykiv osvitnikh orhanizatsii do diialnosti v umovakh zmin : posibnyk [Psychological preparation of heads of educational organizations for activity in the conditions of changes: the manual]. Kyiv: Un-t menedzhmentu osvity NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Shevchenko, N.V. (2012). Samomenedzhment kak tekhnologiya professional'nogo samorazvitiya vypusknika vuza [Self-management as a technology of professional self-development of a university graduate]. *Sotsiologiya. Grani – Sociology. The faces*. 4 (84). 115–118. [in Ukrainian].
6. Shtepa, O.S. (2010). Samomenedzhment: protsesual'na ta dispozitsiynna kharakteristika [Selfmanagement: the process dispositional characteristic]. *Sotsiogumanitarni problemi lyudini – Human and humanitarian problems of man*, 4, 224–235. [in Ukrainian].
7. Shyker, L.V. (2020). Metodya doslidzhennia rivniv osobystisnoho samorozvytku vychiteliv zakladiv zahalnoi serenoj osvity [Methods of research of levels of personal self-development of teachers of general secondary education institutions]. *Psykhologichnyi zhurnal*, 3, 182–192. [in Ukrainian].
8. Blömeke, S., Jenßen, L., Grassmann, M., Dunekacke, S., Wedekind, H. (2017). Process mediates structure: The relation between preschool teacher education and preschool teachers' knowledge. *Journal of Educational Psychology*, 109 (3), 338–354.
9. Lang, S.N., Mouzourou, C., Jeon, L. et al. (2017). Preschool Teachers' Professional Training, Observational Feedback, Child-Centered Beliefs and Motivation: Direct and Indirect Associations with Social and Emotional Responsiveness. *Child Youth Care Forum* 46, 69-90. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s10566-016-9369-7>
10. Travor, C. Brown, & Amy, M. Warren (2014). Evaluation of transfer of training in a sample of union and management participants: a comparison of two self-management techniques, Human Resource Development International, 277–296. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/13678868.2014.907975>.
11. Naida, R., Dovbenko, S. Beschastnyy, M., Bezverkhnia, H., Tsybul'ska, V. (2020). Problem of Resistance to the Introduction of Distance Learning Models of Training in the Vocational Training of Educators. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19, 2, 1-12. Retrieved from <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.2.1> [in English].

R. G. NAIDA

Candidate of Pedagogical sciences, Associate Professor,

Teacher of Preschool pedagogy,

“Dubno professional college of Rivne State University of Humanities”,

Dubno, Ukraine

E-mail: nauda@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6521-8233>

DEVELOPING SELF-MANAGEMENT BASIC SKILLS OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS

The article raises the issue of determining the problems of forming the basic self-management of future teachers of preschool education. Scientific works on the problems of the organization of self-development were analyzed and the opinions of scientists who worked on the organization of effective self-management as a direction of self-management were singled out. The urgency of personal problems of students' self-development and the introduction of learning models, which is based on the use of personal skills and intrinsic motivation, were substantiated. The essence of self-management as a component of personality development and the main problems of formation of basic self-management in future specialists of preschool education were determined. The directions of self-management and their content were covered. The analysis of scientific achievements on the studied topic is offered. A comparative description of the content of the concepts of self-management in scientific sources were formed. Effective forms and methods of organization of activity and ways of effective planning of working hours were specified. Testing of future specialists of preschool education was carried out in order to determine the priority of life orientations as components in the process of personal self-development. The results of the study of semantic life orientations according to the method of D. Leontiev, which allowed not only to identify the general level of awareness of life, but also to diagnose a number of additional scales: goals, process, result. The results of five subscales were analyzed.

The levels of commitment of future teachers of preschool education, specificities of perception of life and its meaning, vision of effectiveness of life and ability to set long-term goals, locus of control-ME and locus of control of life were clarified. The program of actions on the basis of results of testing which provide both classroom work and extracurricular work of applicants of higher professional education were outlined. The program of development of bases of self-management is revealed. Prospects for further research on certain issues are identified.

Key words: components of marketing competence, selfmanagement, educational management, self-development, teacher' personal self-development.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2021

The article was received 01.02.2021